

The Impact of Empowering Rural Women on Achieving Sustainable Development and Environmental Conservation (A Synthesis Study)

Mahtab Moosavi¹, Amir Ali Boroumand², Fatemeh Tabatabaei yazdi^{3*}

^{1,2} Department of Environmental Planning and Management and HSE, Faculty of Environment, University of Tehran, Tehran, Iran

³ Department of Environment, Faculty of Natural Resources and Environment, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Article History Received: 21 November 2023 Revised: 07 March 2025 Accepted: 12 April 2025 Available Online: 12 April 2025 Keywords: Environmental Education Community-Based Participation Women's Empowerment Gender and Sustainable Development Sustainable Rural Development	Women are considered one of the most important social groups, consistently highlighted in both theoretical and practical studies on "sustainability." Therefore, the present study, using a qualitative approach and the synthesis research method, examined the impact of empowering rural women on achieving sustainable development and environmental conservation. In this study, after conducting a comprehensive search, screening specialized literature, and multi-stage selection of credible scientific documents, open, axial, and selective coding of the findings was performed. The results revealed that the contexts and factors influencing/being influenced by the empowerment of rural women include "fundamental, institutional-organizational, and structural factors," "historically institutionalized inequalities," "unjust contexts of gender-sexual discrimination," and "transformative contexts." The challenges and obstacles to empowering rural women include "psychological challenges and obstacles," "educational challenges and obstacles," "lack of community participation," "economic challenges and obstacles," "legal limitations," "socio-cultural limitations," and "gender-based entrepreneurial limitations." Strategies for empowering rural women include "highlighting the role of women in sustainable rural development processes," "increasing access to creative, innovative, and modern technology ecosystems," "adopting a uniform approach to women's issues," "policy solutions for women's empowerment," and "modeling and presenting appropriate models." Additionally, the effects and benefits of empowering rural women include "stabilizing ownership, power, and role-playing contexts for women," "sustainable environmental conservation through women's role-playing," and "sustainable economic growth and social development through women's role-playing." In conclusion, the path to sustainable development and environmental conservation can begin with educating rural women and enhancing their capabilities, as there is a sequential cycle connecting environmental education, the empowerment of rural women, their active participation, and the achievement of environmental conservation.

*Corresponding Author's: Dr. Fatemeh Tabatabaei yazdi

E-mail address: f.tabatabaei@um.ac.ir

How to cite this article: Moosavi, M., Boroumand, A. A., & Tabatabaei Yazdi, F. (2025). The Impact of Empowering Rural Women on Achieving Sustainable Development and Environmental Conservation (A Synthesis Study). *Journal of Geography and Environmental Hazards*, 14(2), 199-222. <https://doi.org/10.22067/geoech.2025.85466.1432>

©2025 The author(s). This is an open access article distributed under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Women, as one of the most important social groups, have always been a focus in theoretical and practical studies related to "sustainability" and "environmental conservation." According to the latest scientific findings and documents, their role in sustainable development and environmental conservation has been increasingly emphasized, particularly because women, especially in rural areas, have a significant impact on environmental and economic sustainability due to their direct connection with natural resources and family responsibilities. Empowering rural women not only improves their economic and social status but is also recognized as a key strategy for achieving sustainable development and environmental conservation. However, this process faces numerous challenges and obstacles that require careful examination and effective solutions. The present study, using a qualitative approach and the synthesis research method, investigates the impact of empowering rural women on achieving sustainable development and environmental conservation. The main objective of this research is to identify the contexts, influencing factors, challenges, solutions, and effects of empowering rural women in line with achieving sustainability goals.

Material and Methods

This study was conducted using the synthesis research method and a qualitative approach. In the first stage, a comprehensive search was conducted in reputable scientific databases to collect articles, reports, and documents related to the empowerment of rural women and its connection to sustainable development and environmental conservation. After the search, a multi-stage screening process was carried out to select relevant and credible scientific documents. In the next stage, the extracted data from these documents were analyzed using open, axial, and selective coding methods. Open coding helped identify initial and micro-level concepts, axial coding organized and categorized these concepts, and finally, selective coding established relationships between the concepts and shaped the theoretical framework of the research. This data analysis process led to the identification of contexts, influencing factors, challenges, solutions, and effects of empowering rural women.

Results and Discussion

Contexts and Factors Influencing/Influenced by the Empowerment of Rural Women
The findings of this study revealed that the empowerment of rural women is influenced by several factors, which are divided into four main categories:

1. Fundamental, Institutional-Organizational, and Structural Factors: These factors include policies, laws, and institutional structures that influence women's empowerment. For example, supportive laws and incentive policies can enhance women's participation in economic and social activities.
2. Historically Institutionalized Inequalities: Gender inequalities that have been historically ingrained in rural societies are a major obstacle to women's empowerment. These inequalities include limited access to resources, education, and employment opportunities.
3. Unjust Contexts of Gender-Sexual Discrimination: Gender discrimination in rural societies deprives women of equal opportunities to participate in economic and social activities.
4. Transformative Contexts: These contexts include opportunities that can lead to positive changes in the status of rural women, such as access to modern technologies, specialized training, and support networks.

Challenges and Obstacles to the Empowerment of Rural Women

The empowerment of rural women faces numerous challenges and obstacles, including:

1. Psychological Challenges and Obstacles: Lack of self-esteem, self-efficacy, and confidence among rural women are major barriers to their empowerment.
2. Educational Challenges and Obstacles: Limited access to quality education and a lack of girls' educational centers in rural areas hinder the enhancement of women's capabilities.

3. Lack of Community Participation: The absence of community involvement in women's empowerment programs and negative attitudes toward these programs are significant challenges.
4. Economic Challenges and Obstacles: Insufficient funding for empowerment programs and the financial difficulties faced by rural women hinder the achievement of sustainability goals.
5. Legal Limitations: Restrictive laws and complex permit acquisition processes for empowerment programs are major obstacles.
6. Socio-Cultural Limitations: Social norms and traditions that confine women to traditional roles hinder their empowerment.
7. Gender-Based Entrepreneurship Limitations: Gender inequalities in access to entrepreneurial opportunities prevent women from participating in economic activities.

Strategies for Empowering Rural Women

To overcome the challenges and obstacles to empowering rural women, several strategies have been proposed, including:

1. Highlighting the Role of Women in Sustainable Rural Development Processes: Increasing women's participation in local and supra-local decision-making and strengthening their role in sustainable development projects.
2. Increasing Access to Creative, Innovative, and Modern Technology Ecosystems: Providing online and virtual education, improving access to high-speed internet, and developing technological infrastructure in rural areas.
3. Uniform Approach to Women's Issues: Creating integrated and coordinated policies for empowering women at local to national levels.
4. Policy Solutions for Women's Empowerment: Formulating supportive laws, providing micro-credits, and establishing support networks for rural women.
5. Modeling and Presenting Appropriate Models: Introducing successful examples of rural women's empowerment and encouraging others to follow these models.

Effects and Benefits of Empowering Rural Women

Empowering rural women has numerous positive effects, including:

1. Stabilizing Ownership, Power, and Role-Playing Contexts for Women: Increasing women's access to financial resources and land, strengthening their decision-making power, and creating suitable contexts for their role-playing.
2. Sustainable Environmental Conservation with Women's Role-Playing: Women's participation in environmental conservation and sustainable development projects leads to reduced conservation costs and improved natural resource management.
3. Sustainable Economic Growth and Social Development with Women's Role-Playing: Empowering rural women contributes to increased household income, poverty reduction, and improved social development indicators.

Conclusion

The results of this study indicate that empowering rural women plays a key role in achieving sustainable development and environmental conservation. The path to sustainable development and environmental conservation can begin with educating rural women and enhancing their capabilities, as there is a sequential cycle between environmental education, empowering rural women, their active participation, and achieving environmental conservation. To achieve these goals, it is necessary to strengthen the contexts and factors influencing the empowerment of rural women, identify and address existing challenges and obstacles, and implement effective strategies for empowering rural women. Ultimately, empowering rural women not only improves their economic and social status but is also recognized as a key strategy for achieving sustainable development and environmental conservation.

دسترسی آزاد

نشریه علمی جغرافیا و مخاطرات محیطی

DOI:10.22067/geoh.2025.85466.1432

مقاله پژوهشی

مطالعه تأثیر توانمندسازی زنان روستایی در دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت محیط زیست (یک مطالعه سنتز پژوهی)

مehتاب موسوی^۱، امیرعلی برومند^۲، فاطمه طباطبایی یزدی^{۳*}

^۱ گروه برنامه ریزی و مدیریت محیط زیست و HSE، دانشکده محیط زیست، دانشگاه تهران، تهران، ایران
^۲ گروه محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۳۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۳	زنان از گروه های مهم اجتماعی به شمار می روند که در مطالعات نظری و عملی «پایداری» همواره بر آنان تمرکز می شود. بنابراین، مطالعه حاضر با رویکرد کیفی و روش سنتز پژوهی تأثیر توانمندسازی زنان روستایی در دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت محیط زیست را بررسی کرد. در این مطالعه پس از جست و جو، غربالگری ادبیات تخصصی و گزینش چند مرحله ای اسناد علمی معتبر، کدگذاری باز، بسته و محوری یافته ها صورت گرفت. نتایج نشان داد زمینه ها و عوامل اثرگذار/اثرپذیر بر/از توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «عوامل بنیادین، نهادی-سازمانی و ساختاری»، «نابرابری های نهادینه شده تاریخی»، «زمینه های ناعادلانه ی تبعیض های جنسی-جنسیتی» و «بسترهای تحول آفرین». چالش ها و موانع توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «چالش ها و موانع روانشناختی»، «چالش ها و موانع آموزشی»، «نداشتن مشارکت جامعه»، «چالش ها و موانع اقتصادی»، «محدودیت های قانونی»، «محدودیت های اجتماعی-فرهنگی» و «محدودیت های جنسیت بنیان کارآفرینی». راهکارهای توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «پررنگ سازی نقش زنان در فرآیند توسعه پایدار روستایی»، «افزایش دسترسی به زیست بوم خلاقیت، نوآوری و تکنولوژی های نوین»، «برخورد همگن با مسائل زنان»، «راهکارهای سیاستی برای توانمندسازی زنان» و «الگوسازی و ارائه الگوهای مناسب». همچنین اثرات و فواید توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «تثبیت مالکیت، قدرت و زمینه های نقش آفرینی زنان»، «حفاظت پایدار محیط زیست با نقش آفرینی زنان» و «رشد پایدار اقتصادی و توسعه اجتماعی با نقش آفرینی زنان». نتیجه آن که مسیر توسعه پایدار و حفاظت محیط زیست می تواند از آموزش زنان روستایی و افزایش توانمندی های آنان آغاز شود زیرا چرخه ای به ترتیب میان آموزش محیط زیست، توانمندسازی زنان روستایی، میزان مشارکت فعال آنان و دستیابی به حفاظت محیط زیست برقرار است.

مقدمه

انسان همواره برای اطمینان یافتن از بقا، نیازمند محیطی مساعد برای زیست بر روی کره خاکی بوده است. این محیط که سال‌ها بستر امنی برای تأمین نیازهای او بوده، امروزه با رشد فزاینده جمعیت در سراسری کم‌توانی و نابودی قرار گرفته است (Botkin & Keler, 2015). رشد تصاعدی جمعیت انسان در مقابل جایگزینی و ترمیم خطی طبیعت، اثرات قابل توجهی را به همراه دارد. آلودگی آب، هوا، خاک، از بین رفتن تنوع زیستی و چشم‌اندازهای طبیعی در پی بهره‌برداری‌های متوالی در جهت تأمین نیازها، محیط زیست انسان را با تهدید جدی مواجه کرده است (Miller, 2008). تهدیدات محیط زیستی طیف وسیعی از مشکلات درهم تنیده را در بر می‌گیرد که اثرات آن بر تمام مناطق و تمام انسان‌ها یکسان نیست. یکی از آسیب‌پذیرترین جوامع متأثر از این تهدیدها، زنان و کودکان هستند. نابرابری‌ها و محدودیت‌های جنسیت‌بنیان^۱ زنان مانند پائین بودن میزان برخورداری از منابع، ازدواج در سنین پائین، بازماندن از امور آموزشی و تحصیل، کم‌سواد و غیره منجر به محدود و کم‌رنگ شدن نقش زن در جامعه می‌شود (Seifi, 2019). ذات زنان با حفاظت از طبیعت^۲ گره خورده است. زنان به علت برعهده داشتن نقش مادری، سهم بزرگی در پرورش نسل آینده، انتقال آداب و فرهنگ و روش‌های اصولی زیست دارند (Zain-al-Abedin Amoghin & Ghorbaninezhad, 2022). بنابراین تسهیل دستیابی به حراست و حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست می‌تواند ماحصل تربیت و پرورش آگاهانه زنان باشد که توانایی‌های اکتسابی آنان در این زمینه نقش پررنگی دارد (Lahijanjan & Vaskoui, 2016).

بنابر آمار سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (FAO)^۳ در سال ۲۰۱۷، زنان روستایی ۴۳ درصد نیروی کار کشاورزی کشورهای درحال توسعه را تشکیل می‌دهند (Azimi, Alibeigi & Papzan, 2023). با توجه به ارتباط تنگاتنگ میان انسان و محیط زیست در روستاها به دلیل اتکاء شغل روستائیان بر منابع طبیعی و به‌طور ویژه‌تر تعامل و همبستگی زیاد میان زنان روستایی و محیط زیستشان به سبب نقش‌آفرینی قابل توجه در کشاورزی، دام‌پروری، صنایع دستی و غیره می‌تواند پلی برای تسهیل دستیابی به حفاظت پایدار محیط زیست باشد (Khorramdel & Vali Elahi Bisheh, 2023). چراکه اجرای برنامه‌های مدیریتی و حفاظتی مستلزم حضور فعال، همکاری و استفاده از دانش جوامع محلی خواهد بود که توانمندسازی^۴ می‌تواند پیش‌نیاز موارد فوق‌الذکر باشد (Samadi Kouchaksaraei, Rezaei Toabeh, Gholamzadeh, Zohrabi & Moradi, 2013).

اصطلاح توانمندسازی برای اولین بار در اواخر دهه ۸۰ و اوایل دهه ۹۰ در بحث‌های جنسیت و توسعه ظاهر شد (Parpart, 2008). توانمندسازی دربرگیرنده معانی و مفاهیمی نظیر قدرت، اختیار و اثرگذاری است و از آن به‌عنوان فرآیندی یاد می‌شود که به فرد، آزادی عمل و قدرت بخشیده می‌شود تا بر روی زندگی و موقعیتی که در آن واقع شده، کنترل و تسلط بیشتری داشته باشد (Azimi, Alibeigi & Papzan, 2023). این فرآیند در شخصیت و عملکرد افراد تاثیرگذار بوده و منجر به قدرت تجزیه و تحلیل، استقلال در تصمیم‌گیری، خلاقیت، ابتکار عمل، تشخیص فرصت‌ها و چالش‌ها و در نهایت بروز عملکرد مناسب در مواجهه با آن‌ها می‌شود (Lalianpour, Dosti & Mohammadzadeh, 2011).

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثرات توانمندسازی زنان روستایی بر حفاظت پایدار و موثر از محیط زیست به روش سنتزپژوهی است. این پژوهش سعی دارد تا رابطه‌ی میان آموزش و توانمندسازی زنان روستایی را بررسی کند و به جست و جوی اثر آن بر مشارکت فعال آنان در پروژه‌های مدیریتی و حفاظتی و نتایج متقابل این عوامل بر هم بپردازد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش با بهره‌گیری از روش سنتز پژوهی انجام شده است. سنتز پژوهی به‌عنوان یک روش نظام‌مند و ساختاریافته، به محققان این امکان را می‌دهد تا با بررسی، ترکیب و تحلیل یافته‌های پژوهش‌های پیشین، به درکی جامع و عمیق از موضوع مورد مطالعه دست یابند. این روش به‌ویژه در حوزه‌هایی که نیاز به شناسایی شکاف‌های علمی، تعارضات موجود و یا الگوهای تکرارشونده در تحقیقات پیشین وجود دارد، بسیار کارآمد است.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر توانمندسازی زنان روستایی بر مشارکت فعال و نقش‌آفرینی آنان در حفاظت از محیط‌زیست است. برای دستیابی به این هدف، لازم بود تا ادبیات تخصصی و پیشینه مطالعاتی این حوزه به‌طور کامل بررسی شود. سنتز پژوهی به‌عنوان روشی مناسب، این امکان را فراهم کرد تا با تحلیل و ترکیب یافته‌های پژوهش‌های پیشین، به دیدگاهی کلی و یکپارچه از موضوع دست یابیم. در این راستا، فرآیند پژوهش به‌صورت گام‌به‌گام و با رعایت اصول روش‌شناسی دقیق انجام شد. این فرآیند شامل مراحل جستجوی نظام‌مند مقالات، غربالگری، انتخاب نهایی منابع و تحلیل یافته‌ها بود. در ادامه، هر یک از این مراحل به‌تفصیل شرح داده شده‌اند.

جمع‌آوری داده‌ها

فرآیند جمع‌آوری داده‌ها با جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های علمی معتبر آغاز شد. پایگاه‌هایی همچون Elsevier، Google Scholar، SID و MDPI به‌عنوان منابع اصلی انتخاب شدند. این پایگاه‌ها به دلیل پوشش گسترده‌ی مقالات علمی-پژوهشی، مروری، همایشی و پایان‌نامه‌ها، امکان دسترسی به ادبیات غنی و متنوعی را فراهم کردند. برای جستجوی مقالات، از ترکیبی از واژگان کلیدی مرتبط با موضوع پژوهش استفاده شد. واژگانی همچون "توانمندسازی زنان روستایی"، "مشارکت زنان در حفاظت از محیط‌زیست"، "نقش‌آفرینی زنان در توسعه پایدار" و "جنسیت و محیط‌زیست" مورد استفاده قرار گرفتند. این واژگان با استفاده از عملگرهای بولین (مانند AND، OR) ترکیب شدند تا دقت جستجو افزایش یابد. در مرحله اول، ۴۵۶ مقاله مرتبط شناسایی شد. این مقالات شامل انواع مقالات علمی-پژوهشی، مروری، همایشی و پایان‌نامه‌ها بودند. در ادامه، با اعمال محدودیت بازه زمانی (به‌عنوان مثال، مقالات منتشر شده در ۱۰ سال اخیر)، تعداد مقالات به ۳۹۱ مورد کاهش یافت. این محدودیت به‌منظور تمرکز بر پژوهش‌های به‌روز و مرتبط با شرایط کنونی اعمال شد.

غربالگری و گزینش نهایی مقالات

پس از جمع‌آوری اولیه مقالات، فرآیند غربالگری آغاز شد. در مرحله اول، عناوین مقالات بررسی شدند تا مقالاتی که به‌طور واضح با موضوع پژوهش مرتبط نبودند، حذف شوند. این مرحله منجر به انتخاب ۷۰ مقاله مرتبط شد. در این مرحله، دقت زیادی به‌کار رفت تا اطمینان حاصل شود که هیچ مقاله مرتبطی از قلم نیفتد.

در مرحله بعد، چکیده‌ی ۷۰ مقاله انتخاب‌شده به‌دقت بررسی شد. هدف از این مرحله، شناسایی مقالاتی بود که به‌طور مستقیم به موضوع توانمندسازی زنان روستایی و نقش آنان در حفاظت از محیط‌زیست پرداخته بودند. پس از این بررسی، ۳۱ مقاله به‌عنوان مقالات مرتبط انتخاب شدند. این مقالات به‌طور خاص بر تأثیر توانمندسازی زنان بر مشارکت آنان در فعالیت‌های محیط‌زیستی تمرکز داشتند. در نهایت، متن کامل ۳۱ مقاله بررسی شد تا از کیفیت و ارتباط کامل آن‌ها با موضوع پژوهش اطمینان حاصل شود. پس از این مرحله، ۲۵ مقاله به‌عنوان منابع نهایی انتخاب شدند. این مقالات به‌طور کامل تحلیل شده و یافته‌های آن‌ها در تدوین پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفت.

تحلیل داده‌ها

برای تحلیل یافته‌های مقالات انتخاب‌شده، محتوای آن‌ها چندین بار بررسی و براساس شبکه مضامین نهفته کدگذاری شدند تا مفاهیم کلیدی، الگوها و روندهای موجود در پژوهش‌های پیشین شناسایی شوند. در این فرآیند، یافته‌های هر مقاله به‌طور جداگانه بررسی و کدگذاری شدند. در جدول ۱، اهم یافته‌های حاصل از کدگذاری سه مرحله‌ای ارائه شده است. این جدول به‌عنوان یک ابزار مرجع، امکان مقایسه و تحلیل یافته‌های پژوهش‌های مختلف را فراهم کرده است. از این طریق، الگوهای تکرارشونده، تعارضات موجود و شکاف‌های علمی به‌وضوح شناسایی شدند.

جدول ۱- کدگذاری سه مرحله‌ای یافته‌های مقالات برگزیده در پژوهش حاضر

Table 1- Three-step coding of the findings of the selected articles in the present study

کد محوری Core Code	کد بسته Axial Code	کدهای باز Open Codes
زمینه‌ها و عوامل اثرگذار/اثرپذیر برآز توانمندسازی زنان روستایی	عوامل بنیادین، نهادی- سازمانی و ساختاری Fundamental, Institutional- Organizational, and Structural Factors	میزان دسترسی زنان روستایی به منابع پایه - فرصت‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای زنان - حمایت دولت از زنان کشاورز - میزان وابستگی مالی زنان به مردان - قدرت شبکه‌های حمایتی برای زنان - بیمه برای زنان کشاورز و ... Access to technical and vocational training opportunities for women - Government support for women farmers - Level of financial dependence of women on men - Strength of support networks for women - Insurance for women farmers, etc.
	نابرابری‌های نهادینه شده تاریخی	محرومیت زنان از مالکیت زمین - اجرای ضعیف قوانین - محدودیت در سرمایه‌گذاری، نقش‌های چندگانه زنان، نبود بازارهای محلی برای کشاورزان و فعالان اقتصادی زن - کودک همسری - فقر آگاهی نسبت به حقوق زنان و ... Weak enforcement of laws - Limitations in investment - Multiple roles of women - Lack of local markets for women farmers and entrepreneurs - Child marriage - Lack of awareness about women's rights, etc.
	زمینه‌های ناعادلانه‌ی تبعیض‌های جنسی- جنسیتی	دسترسی محدود به آموزش باکیفیت در سطوح عمومی و تخصصی برای زنان - کمبود خدمات بهداشتی ویژه مسائل و بیماری‌های زنانه - محدودیت در مشارکت نیروی کار - کمبود مراکز آموزشی دخترانه در مناطق روستایی و ... Limited access to quality education at general and specialized levels for women - Lack of health services addressing women's specific issues and diseases - Restrictions on labor force participation - Shortage of girls' educational centers in rural areas, etc.
	Contexts and Factors Influencing/ Influenced by the Empowerment of Rural Women	تأثیر تحصیلات شوهر بر تصمیم‌گیری برای کمت و کیفیت فرصت‌های توانمندسازی و نقش‌آفرینی زنان روستایی - نقش شاخص ثروت خانوار - چرخش‌های تحول‌آفرین فرهنگی به نفع حضور اجتماعی زنان - فرصت‌های استقلال مالی زنان - توسعه فرصت‌های مشارکت زنان روستایی در تصمیم‌گیری‌های محلی و فرامحلی و ... Influence of husband's education on the quantity and quality of empowerment opportunities for rural women - Role of household wealth index - Cultural transformative shifts favoring women's social presence - Opportunities for women's financial independence - Development of opportunities for rural women's participation in local and supra-local decision-making, etc.
چالش‌ها و موانع توانمندسازی زنان روستایی	چالش‌ها و موانع روانشناختی Psychological Challenges and Obstacles	ریسک‌پذیری کمتر زنان - کمبود عزت نفس، خودکارآمدی، استقلال عمل و اعتماد به نفس در زنان روستایی - کمبود حمایت‌های منطقه‌ای خانواده‌ها از زنان روستایی - ضعف کمی و کیفی شبکه‌های حمایتی روحی-روانی برای زنان و دختران روستایی و ... Lack of self-esteem, self-efficacy, autonomy, and confidence among rural women - Insufficient logical family support for rural women - Weak quantitative

Empowerment of Rural Women	and qualitative emotional-psychological support networks for rural women and girls, etc.
چالش‌ها و موانع آموزشی Educational Challenges and Obstacles	کمبود آموزش‌های عملی برای توانمندسازی زنان روستایی - محدودیت‌های بودجه‌ای، زمانی و امکاناتی - ناکافی بودن اراده اداری در سازماندهی برنامه‌های عملی و ... Insufficient practical and applied training for empowering rural women - Budgetary, time, and resource limitations - Inadequate administrative will to organize practical programs, etc.
نداشتن مشارکت جامعه Lack of Community Participation	نداشتن مشارکت جامعه در برنامه‌های توانمندسازی زنان روستایی - بی‌توجهی به برنامه‌های ترویجی ویژه زنان در جوامع محلی - نگرش منفی نسبت به برنامه‌های آموزش - بی‌عنوان فعالیت‌های وقت‌گیر و بی‌فایده - عدم جلب مشارکت جوامع محلی از طریق برنامه‌های آموزشی جذاب و کاربردی و ... Lack of community participation in rural women's empowerment programs - Neglect of promotional programs for women in local communities - Negative attitudes toward educational programs as time-consuming and futile activities - Failure to engage local communities through attractive and practical educational programs, etc.
چالش‌ها و موانع اقتصادی Economic Challenges and Obstacles	چالش‌های اقتصادی در تأمین منابع توانمندسازی زنان روستایی - کمبود بودجه برای خرید منابع توانمندسازی زنان روستایی مانند کتاب‌ها و وسایل کمک‌آموزشی - مشکلات مالی بیشتر در مناطق محروم - محدودیت در اجرای برنامه‌های عملی به دلیل کمبود بودجه و ... Economic challenges in securing resources for rural women's empowerment - Lack of budget for purchasing empowerment resources such as books and educational tools - Greater financial difficulties in deprived areas - Limitations in implementing practical programs due to budget shortages, etc.
محدودیت‌های قانونی Legal Limitations	محدودیت‌های قانونی و حقوقی در توانمندسازی زنان روستایی - فرآیند پیچیده و زمان‌بر اخذ مجوز برای برنامه‌های عملی توانمندسازی زنان روستایی - قوانین محدودکننده مشارکت زنان در فرآیندهای برنامه‌ریزی توسعه روستایی و منطقه‌ای و ... Complex and time-consuming process of obtaining permits for rural women's empowerment programs - Restrictive laws on women's participation in rural and regional development planning processes, etc.
محدودیت‌های اجتماعی-فرهنگی Socio-Cultural Limitations	توجه ناکافی به ابعاد اجتماعی و فرهنگی - نداشتن رویکرد بومی در توانمندسازی زنان روستایی توسط سیاست‌گذاران کلان و میانی و عدم توجه به مختصات محلی و بومی - عدم توجه به ظرفیت اجتماعی-فرهنگی زنان در حل مسائل محیط‌زیستی و ... Lack of a local approach in empowering rural women by macro and mid-level policymakers - Ignoring local and indigenous contexts - Neglecting the socio-cultural capacity of women in addressing environmental issues, etc.
محدودیت‌های جنسیت‌بنیان کارآفرینی Gender-Based Entrepreneurship Limitations	مشکلات مدیریتی در حلقه‌های زنجیره خلق ارزش زنان در زیست بوم نوآوری و کارآفرینی روستایی - ضعف در حکمرانی کلان زیست بوم خلق ارزش کشور برای اعطای فرصت‌های عادلانه به زنان برای ورود به عرصه‌های کارآفرینی و خلق ثروت و ... Managerial Issues in Women's Value Creation Ecosystem - Weaknesses in the governance of the national value creation ecosystem in providing fair opportunities for women to enter entrepreneurship and wealth creation, etc.
راهکارهای توانمندسازی زنان روستایی Strategies for the Empowerment of Rural Women	پروژه‌سازی نقش زنان در فرآیند توسعه پایدار روستایی Highlighting the Role of Women in Sustainable Rural
	پروژه‌سازی نقش و مشارکت زنان در پروژه‌های محیط‌زیست و توسعه پایدار - کاهش هزینه‌های حفاظتی بر اثر حفاظت مشارکتی - آموزش زنان و دختران برای رهبری پروژه‌های حفاظت محیط‌زیست و توسعه پایدار و ... Highlighting Women's Role in Environmental and Sustainable Development Projects - Reducing conservation costs through participatory conservation -

Development Processes	Training women and girls to lead environmental conservation and sustainable development projects, etc.
راهکارهای سیاستی برای توانمندسازی زنان	افزایش دسترسی زنان به منابع مالی - بهبود قوانین مالکیت زمین برای زنان و ایجاد مزیت‌های نسبی برای آن‌ها - ایجاد شبکه‌های حمایتی برای زنان - ایجاد تشکلهای زنان روستایی - ارائه خدمات مشاوره‌ای و حقوقی به زنان روستایی و ...
Policy Solutions for Women's Empowerment	Increasing Women's Access to Financial Resources - Improving land ownership laws for women and creating relative advantages for them - Establishing support networks for women in various fields - Forming rural women's associations - Providing advisory and legal services to rural women, etc.
افزایش دسترسی به زیست بوم خلاقیت، نوآوری و تکنولوژی‌های نوین	ارایه آموزش‌های آنلاین و مجازی به زنان و دختران روستایی - بهبود دسترسی به اینترنت پرسرعت و کامپیوتر - ارتقا مهارت معلمان و دانش‌آموزان زن در استفاده از ابزارهای آنلاین - رفع محدودیت‌های اداری و افزایش دسترسی به زیست بوم خلاقیت، نوآوری و تکنولوژی‌های نوین - توسعه زیرساخت‌های فناوری در مدارس دخترانه روستایی و ...
Increasing Access to Creative Ecosystems, Innovation, and Modern Technologies	Offering online and virtual education to rural women and girls - Improving access to high-speed internet and computers - Enhancing the skills of female teachers and students in using online tools - Removing administrative barriers and increasing access to creative, innovative, and modern technology ecosystems - Developing technological infrastructure in rural girls' schools, etc.
برخورد همگن با مسائل زنان	برخورد همگن با مسائل زنان در سطوح محلی تا ملی - افزایش بودجه و هماهنگ‌سازی برنامه‌های آموزش و توانمندسازی زنان روستایی در سطوح محلی تا ملی هماهنگی بین مناطق و استان‌ها برای اجرای برنامه‌های حفاظتی با رهبری زنان روستایی و ...
Homogeneous Approach to Women's Issues	A uniform approach to women's issues from local to national levels - Increasing budgets and harmonizing rural women's education and empowerment programs from local to national levels - Coordination between regions and provinces for implementing conservation programs led by rural women, etc.
الگوسازی و ارائه الگوهای مناسب	ارائه الگوها و نمونه‌های موفق برای توانمندسازی زنان روستایی - برجسته‌سازی نمونه‌های عملی و موفق نقش‌آفرینی زنان در توسعه روستایی - آموزش و توانمندسازی زنان روستایی در استفاده از فناوری‌های جدید و معرفی افراد پیشرو و ..
Modeling and Providing Appropriate Models	Showcasing successful practical examples of women's role in rural development - Training and empowering rural women in using new technologies - Introducing pioneering individuals, etc.

اثرات و فواید توانمندسازی زنان روستایی Effects and Benefits of the Empowerment of Rural Women	تثبیت مالکیت، قدرت و زمینه‌های نقش‌آفرینی زنان Stabilizing Ownership, Power, and Contexts for Women's Role- Playing	تثبیت مالکیت زمین توسط زنان روستایی براساس مولفه‌های جمعیت‌شناختی - مبارزه برای دسترسی عادلانه به منابع - کاهش بروز و ظهور هنجارهای مرسوم محدودکننده زنان در جوامع روستایی - تقویت قوانین حمایتی برای زنان روستایی و ... Securing land ownership for rural women based on demographic factors - Advocating for fair access to resources - Reducing the prevalence of restrictive norms for women in rural communities - Strengthening supportive laws for rural women, etc.
	حفاظت پایدار محیط‌زیست با نقش‌آفرینی زنان Sustainable Environmental Protection with Women's Role- Playing	کاهش آسیب‌پذیری زنان در برابر مخاطرات طبیعی - کاهش نابرابری‌های جنسیتی - توجه به نیاز زنان به مشارکت زنان در مدیریت ریسک مخاطرات محیطی - تقویت زیرساخت‌های پایش و اندازه‌گیری اطلاعات اقلیمی و ... Reducing Women's Vulnerability to Natural Hazards - Reducing gender inequalities - Addressing women's need for participation in environmental risk management - Strengthening infrastructure for monitoring and measuring climatic information, etc.
رشد پایدار اقتصادی و توسعه اجتماعی با نقش‌آفرینی زنان Sustainable Economic Growth and Social Development with Women's Role- Playing		فقرزدایی از زنان روستایی - تأمین اعتبارات خرد برای توانمندسازی زنان - تقویت سیاسی زنان - بهبود دسترسی زنان روستایی به اعتبارات بانکی - آموزش‌های تخصصی به زنان خصوصاً زنان بزه‌دیده، سرپرست خانوار و دارای معلولیت و ... Providing micro-credits for women's empowerment - Political empowerment of women - Improving rural women's access to banking credits - Enhancing specialized training for women, especially victims of crime, female-headed households, and women with disabilities, etc.

اعتبار و پایایی پژوهش

برای اطمینان از اعتبار و پایایی فرآیند سنتزپژوهی، تمام مراحل جستجو، غربالگری و تحلیل مقالات به‌صورت سیستماتیک و با دقت انجام شد. علاوه بر این، فرآیند غربالگری و انتخاب مقالات توسط دو پژوهشگر به‌صورت مستقل انجام شد و در مواردی که اختلاف نظر وجود داشت، با بحث و تبادل نظر به توافق رسیدند. این رویکرد به افزایش پایایی و اعتبار نتایج کمک کرد. در نهایت، یافته‌های پژوهش حاضر با استناد به منابع معتبر و تحلیل نظام‌مند مقالات پیشین ارائه شده‌اند. این رویکرد، امکان تعمیم‌پذیری نتایج را فراهم کرده و به‌عنوان پایه‌ای برای پژوهش‌های آینده در این حوزه عمل می‌کند.

نتایج و بحث

بررسی یافته‌های مقالات منتخب جهت سنتزپژوهی تأثیر توانمندسازی زنان روستایی در دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت محیط‌زیست نشان داد زمینه‌ها و عوامل اثرگذار/اثرپذیر بر/از توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «عوامل بنیادین، نهادی-سازمانی و ساختاری»، «نابرابری‌های نهادینه شده تاریخی»، «زمینه‌های ناعادلانه تبعیض‌های جنسی-جنسیتی» و «بسترهای تحول‌آفرین». چالش‌ها و موانع توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «چالش‌ها و موانع روانشناختی»، «چالش‌ها و موانع آموزشی»، «نداشتن مشارکت جامعه»، «چالش‌ها و موانع اقتصادی»، «محدودیت‌های قانونی»، «محدودیت‌های اجتماعی-فرهنگی» و «محدودیت‌های جنسیت‌بنیان برای کارآفرینی». راهکارهای توانمندسازی زنان روستایی عبارتند از «پررنگ‌سازی نقش زنان در فرآیند توسعه پایدار روستایی»، «افزایش دسترسی به زیست بوم خلأقت، نوآوری و تکنولوژی‌های نوین»، «برخورد همگن با مسائل زنان»، «راهکارهای سیاستی برای توانمندسازی زنان» و «الگوسازی و ارائه الگوهای مناسب». هم‌چنین اثرات و فواید توانمندسازی زنان روستایی عبارت بودند از «تثبیت مالکیت، قدرت و زمینه‌های نقش‌آفرینی زنان»، «دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت پایدار محیط‌زیست با

نقش آفرینی زنان» و «رشد پایدار اقتصادی و توسعه اجتماعی با نقش آفرینی زنان». که در ادامه به تبیین و تفسیر این نتایج پرداخته می‌شود.

زمینه‌ها و عوامل اثرگذار/اثرپذیر بر/از توانمندسازی زنان

زمینه‌ها و عوامل اثرگذار/اثرپذیر بر/از توانمندسازی زنان ممکن است به نتایج متفاوتی منجر شود (Ndiritu, Kassie & Shiferaw, 2014). بررسی ادبیات نشان می‌دهد، در اکثر خانواده‌ها مردان تصمیم‌گیری را انجام می‌دهند و در برخی از خانواده‌ها، تصمیم‌گیری مشترک است که اگر اختلاف نظر ایجاد شود، مرد تصمیم‌گیرنده «نهایی» است. ما این یافته‌ها را تکرار می‌کنیم و خاطرنشان می‌کنیم که زنان متاهل از خودمختاری بسیار زیادی در رابطه با تصمیم‌های کوچک روزانه استفاده می‌کنند، اما مردان تصمیمات مهمی در مورد منابع، مخارج و هر چیزی که شامل مبالغ هنگفتی باشد می‌گیرند. با این حال خانواده‌هایی که مشارکت عادلانه میان زن و مرد را به رسمیت می‌شناسند، فرصت بیشتری برای شکوفایی توانایی زنان در مدیریت خلاق و ارائه‌ی نوآوری از سوی آنان در اختیارشان قرار می‌دهند (Alemayehu & Meskele, 2017).

عوامل بنیادین، نهادی-سازمانی و ساختاری

توانمندسازی زنان روستایی یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار است که تحت تأثیر عوامل بنیادین، نهادی-سازمانی و ساختاری قرار دارد. دسترسی زنان به منابع پایه مانند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، حمایت دولت از زنان کشاورز، و دسترسی به بازارهای فروش، از جمله عوامل بنیادین محسوب می‌شوند. در این راستا یافته‌های جعفری و همکاران (Jafari, Parvarinejad & Khalilnejadi, 2023) نشان داد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نه تنها مهارت‌های زنان را ارتقا می‌دهد، بلکه آن‌ها را برای ورود به بازار کار و مشارکت اقتصادی آماده می‌کند. این امر به زنان روستایی کمک می‌کند تا از نظر اقتصادی مستقل شده و نقش فعال‌تری در جامعه ایفا کنند. بدون شک، این عوامل بنیادین پایه‌ای محکم برای توانمندسازی زنان فراهم می‌کنند.

عوامل نهادی-سازمانی نیز نقش بسزایی در توانمندسازی زنان روستایی ایفا می‌کنند. هم‌چنین بهبود زیرساخت‌های روستایی مانند دسترسی به آب آشامیدنی سالم، برق، و راه‌های ارتباطی، به طور مستقیم بر کیفیت زندگی زنان تأثیر می‌گذارد. در این راستا نتایج مطالعه مباحثی شیر و اصغری لقمجانی (Mobashari Shiri & Asghari Lafamjani, 2021) نشان داد بهبود زیرساخت‌های روستایی نه تنها شرایط زندگی را بهتر می‌کنند، بلکه فرصت‌های اقتصادی را نیز برای زنان روستایی افزایش می‌دهند. علاوه بر این، توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی نقش زنان در توسعه پایدار، از جمله عوامل نهادی است که می‌تواند به کاهش نابرابری‌های جنسیتی و افزایش مشارکت زنان در جامعه کمک کند. این عوامل نهادی بستری مناسب برای رشد و پیشرفت زنان روستایی ایجاد می‌کنند. در نهایت، عوامل ساختاری مانند وجود شبکه‌های حمایتی قوی و اجرای قوانین حمایتی، نقش کلیدی در توانمندسازی زنان روستایی دارند. این شبکه‌ها و قوانین می‌توانند از زنان در برابر تبعیض و نابرابری‌های جنسیتی محافظت کنند و به آن‌ها امکان دهند تا در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مشارکت فعال‌تری داشته باشند. اجرای سیاست‌های حمایتی و ایجاد تشکلهای زنان روستایی نیز می‌تواند به تقویت همبستگی و همکاری میان آن‌ها منجر شود. در نتیجه، ترکیب این عوامل ساختاری با عوامل بنیادین و نهادی-سازمانی، مسیر توانمندسازی زنان روستایی را هموار کرده و آن‌ها را به عنوان نیروهای مؤثر در توسعه پایدار جامعه مطرح می‌کند.

نابرابری‌های نهادینه شده تاریخی

نابرابری‌های نهادینه شده تاریخی، از جمله محرومیت زنان از مالکیت زمین، اجرای ضعیف قوانین، و محدودیت در دسترسی به منابع آبی و فناوری‌های نوین، از موانع اصلی توانمندسازی زنان روستایی محسوب می‌شوند. این نابرابری‌ها ریشه در ساختارهای

سنتی و فرهنگی دارد که زنان را در موقعیتی فرودست نسبت به مردان قرار می‌دهد. به عنوان مثال، محرومیت زنان از مالکیت زمین نه تنها آن‌ها را از نظر اقتصادی وابسته به مردان می‌کند، بلکه قدرت تصمیم‌گیری آن‌ها در خانواده و جامعه را نیز کاهش می‌دهد. در این راستا نتایج پژوهش مطالعه فکوهی (Fakuhi, 2005) محرومیت‌های تاریخی زنان روستایی باعث شده است آن‌ها نتوانند به طور مستقل در فعالیت‌های اقتصادی مشارکت کنند و از فرصت‌های توسعه بی‌بهره بمانند. این شرایط، چرخه فقر و نابرابری را در میان زنان روستایی تداوم می‌بخشد و نیازمند تبعیض مثبت برای جبران عقب‌ماندگی‌های پیشین است.

اجرای ضعیف قوانین و سیاست‌های حمایتی نیز به تشدید نابرابری‌های جنسیتی در مناطق روستایی کمک کرده است. قوانینی که به ظاهر برای حمایت از زنان طراحی شده‌اند، اغلب به دلیل نبود نظارت کافی یا مقاومت‌های محلی به درستی اجرا نمی‌شوند. این ضعف در اجرا، دسترسی زنان به منابع کلیدی مانند آب، زمین و فناوری‌های نوین را محدود می‌کند. در این راستا یافته‌های مطالعه رامان (Raman, 2025) تاکید دارد دسترسی نابرابر به فناوری‌های نوین کشاورزی، زنان روستایی را در موقعیت ضعیف‌تری قرار می‌دهد و توانایی آن‌ها برای بهبود وضعیت اقتصادی خود را کاهش می‌دهد. این محدودیت‌ها نه تنها بر زندگی اقتصادی زنان تأثیر می‌گذارد، بلکه مشارکت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و سیاسی را نیز تحت الشعاع قرار می‌دهد.

علاوه بر این، تبعیض نظام‌مند در دسترسی به شبکه‌های ارتباطی و اطلاعات کشاورزی، به تشدید نابرابری‌های جنسیتی دامن زده است. زنان روستایی اغلب از آخرین اطلاعات و فناوری‌های مرتبط با کشاورزی و مدیریت منابع محروم هستند، که این امر بهره‌وری آن‌ها را کاهش می‌دهد. این محرومیت‌ها باعث می‌شود زنان نتوانند به طور مؤثر در بازارهای محلی و فرامحلی مشارکت کنند و از مزایای اقتصادی آن بهره‌مند شوند. برای شکستن این چرخه نابرابری، نیاز به اصلاحات ساختاری، تقویت قوانین حمایتی، و افزایش آگاهی در مورد حقوق زنان است. تنها با رفع این موانع تاریخی و نهادینه شده، می‌توان به توانمندسازی واقعی زنان روستایی و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آن‌ها دست یافت.

زمینه‌های ناعادلانه‌ی تبعیض‌های جنسی-جنسیتی

سلطه‌ی مردانه برای اکثر زنان روستایی که در خانواده‌هایی با سرپرست مرد زندگی و کشاورزی می‌کنند، یک تجربه‌ی رایج به شمار می‌رود، با این حال مدیریت مشترک زمین‌ها، محصولات کشاورزی، دامی و به طور کلی نقش‌آفرینی قابل توجه زنان روستایی در کنار مردان روستایی در امور روزمره یک امر طبیعی محسوب می‌شود (Tanellari, Kostandini, Bonabana-Wabbi & Murray, 2014). علی‌رغم حضور پررنگ زنان روستایی محدودیت و تبعیض‌های جنسیت‌بنیان آشکاری وجود دارد که باعث کاهش بروز و بهره‌مندی زنان در زمینه‌های زیادی نظیر اقتصادی، اجتماعی و غیره شده است، چرا که آن‌ها در تصمیم‌گیری‌ها دخالت داده نمی‌شوند. برای توانمندسازی زنان و همچنین به چالش کشیدن سلطه سنتی مردان باید یک استراتژی جامع اجرا شود. به طور مثال باید توجه ویژه‌ای به زنان ساکن در مناطق روستایی شود تا وابستگی آن‌ها از طریق آموزش و فعالیت‌های درآمدزا کاهش یابد (Quisumbing & Pandolfelli, 2010).

تبعیض‌های جنسی-جنسیتی در دسترسی به آموزش باکیفیت، خدمات بهداشتی، و مشارکت در نیروی کار، از جمله موانع اصلی توانمندسازی زنان روستایی است. کمبود مراکز آموزشی دخترانه در مناطق روستایی و سطح نامطلوب برنامه‌های آموزشی ویژه زنان، از جمله چالش‌هایی است که زنان روستایی با آن مواجه هستند. اقدسی و زینال فام (Aghdasi & Zeinal Fam, 2012) در مطالعه‌ای نشان دادند که کمبود مراکز آموزشی دخترانه در مناطق روستایی باعث افزایش نرخ ترک تحصیل دختران و کاهش فرصت‌های شغلی آن‌ها می‌شود. همچنین، کمبود خدمات بهداشتی ویژه زنان و مشکلات تأمین بودجه در مراکز درمانی، به نابرابری‌های جنسیتی دامن می‌زند. ایزانگولا (Isangula, 2012) نیز اشاره کرد که عدم دسترسی زنان روستایی به خدمات بهداشتی مناسب، نه تنها سلامت آن‌ها را به خطر می‌اندازد، بلکه توانایی آن‌ها برای مشارکت فعال در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی را کاهش می‌دهد.

بسترهای تحول آفرین

بسترهای تحول آفرین مانند افزایش دسترسی زنان به فرصت‌های استقلال مالی، توسعه شبکه‌های حمایتی و رشد برنامه‌های توانمندسازی، می‌تواند به توانمندسازی زنان روستایی کمک کند. قوش و قوش (Ghosh & Ghosh, 2024) در پژوهش خود نشان دادند که ایجاد شبکه‌های حمایتی برای زنان روستایی، نه تنها به افزایش اعتماد به نفس آن‌ها کمک می‌کند، بلکه فرصت‌های جدیدی برای مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌کند. همچنین، افزایش مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های محلی و فرامحلی و توسعه تشکلهای زنان روستایی، از جمله عوامل تحول آفرین در این زمینه است. پشتیبانی مالی از زنان از طریق وام‌ها و تسهیلات کم بهره نیز می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی آن‌ها کمک کند. مکموزی و همکاران (Mukamwezi, Ocan & Akena, 2024) تأکید کردند که اعطای وام‌های کم بهره به زنان روستایی، نه تنها به آن‌ها کمک می‌کند تا کسب‌وکارهای کوچک خود را راه‌اندازی کنند، بلکه باعث افزایش استقلال مالی آن‌ها می‌شود.

چالش‌ها و موانع توانمندسازی زنان روستایی

زنان همواره با مسائل و مشکلاتی فراتر از موانع معمول زندگی روبه‌رو بوده و هستند. مسائلی که با چالش‌های روز هم‌افزایی پیدا می‌کنند. مشکلاتی برخاسته از تبعیض جنسیتی که ممکن است در شرایط سخت پس‌زمینه (نرخ بی‌سوادی بالاتر، کمبود مواد غذایی و مصرف کالری و شرایط بهداشتی ضعیف) ذاتی باشد، دسترسی محدود به منابع مالی و فیزیکی، سنت‌ها، سیستم‌های اجتماعی و مردسالاری می‌تواند میزان آسیب‌پذیری و تحت فشار بودن زنان را بالا ببرد. اما آنان از اهمیت و اثرگذاری قابل توجهی برخوردارند علی‌الخصوص در کشورهای توسعه‌نیافته و در حال توسعه که زنان وظایف متعددی مانند تهیه و فراهم‌سازی غذا، آب، جمع‌آوری سوخت و مراقبت از اعضا خانواده را برعهده دارند و ارزش‌های مذهبی و فرهنگی و تربیت، تأثیر عمیقی بر نقش زنان در جامعه دارد.

چالش‌ها و موانع روانشناختی

به‌طور کلی عوامل روانشناختی نظیر اعتماد به نفس و خودکارآمدی به معنای باور به توانایی‌های ذاتی و نقاط قوت فردی که موجب به‌کار بستن اراده و پشتکار در جهت فائق آمدن بر موانع موجود، در راه رسیدن به هدف است، در کنار عوامل مهم دیگری مانند عزت نفس و آزادی عمل، سبب استقلال در تصمیم‌گیری و اختیار برای زنان می‌شود و همچنین از پایه‌های قدرت و توانمندی به‌شمار می‌روند. طبق مطالعات صورت گرفته، چالش‌ها و موانع روانشناختی فراروی زنان روستایی دستاوردهایی از قبیل افزایش سطح سلامت و دانش، پویایی و تحرک، توانایی تجزیه و تحلیل و تصمیم‌گیری و خلاقیت در عمل را به چالش می‌کشد که می‌تواند منجر به انزوای آن‌ها و عقب‌ماندگی جامعه شود (Jejeebhoy & Sathar, 2001).

به‌عنوان مثال یک زن روستایی اگر عزت نفس، باورمندی و خودکارآمدی بالایی نداشته باشد، نمی‌تواند علاوه بر خود و خانواده‌اش، یک جامعه روستایی را در راستای حراست و حفاظت از محیط‌زیست هدایت و مدیریت کند. چراکه زنان مدیر اصلی خانه هستند و می‌توانند مصرف انرژی در خانه را مدیریت و مصارف غیرضروری را کنترل کنند، زباله‌ها را تفکیک کرده و حجم و اثرات سو آن‌ها را کاهش دهند، فضای سبز ایجاد کرده و خانه و محیط خود را با گیاهان و گل‌ها تزئین کنند. همچنین فرزندان خود را در رابطه با حفظ محیط‌زیست و تنوع زیستی آموزش دهند علاوه بر این باتوجه به موضوع مشارکت زنان روستایی در قسمت عمده‌ای از کارهای کشاورزی، آنان می‌توانند در حفاظت از محیط‌زیست تأثیر مستقیمی بگذارند. بنابراین موارد بسیاری از راه‌حل‌های محیط‌زیستی را می‌توان از خانه شروع کرد اما این هدف زمانی به وقوع می‌پیوندد که زنان به لحاظ روانشناختی و توانمندی از سطح بالایی برخوردار باشند (Ghasemi, Badsar & Falahati, 2022).

چالش‌ها و موانع آموزشی

در مسیر رفع نابرابری‌ها و تبعیض‌های موجود، قربانی در نظر گرفتن زنان باعث می‌شود کنش‌گری و عاملیت آنان انکار شود و آسیب‌پذیری‌شان یک مشکل درونی تلقی شود بنابراین باید چالش‌ها و موانع آموزشی را در دستور کار قرار داد تا زنان به معنای واقعی بتوانند شوند. در حالی که باید در تصمیم‌گیری استراتژی‌های مدیریتی و قانون‌گذاری، آموزش زنان در همه سطوح (عمومی و تخصصی) گنجانده شود چراکه مطالعات نشان داده پروژه‌های احیا و حفاظتی که در آن زنان آموزش ببینند و نقش کلیدی داشته باشند، موفقیت‌آمیزتر است. همچنین حضور زنان آموزش‌دیده سبب موفقیت‌های بزرگی در تسهیل درآمدزایی، صرفه‌جویی در دارایی‌ها، تأثیر مثبت بر امنیت غذایی و ایجاد سرمایه اجتماعی شده است. می‌توان گفت یکی از مزایای آموزش زنان استفاده کارآمدتر از منابع در راهبردهای نوآورانه آن‌ها است. آموزش زنان می‌تواند بسته به عواملی مانند طبقه اجتماعی، قومیت و موقعیت خانوادگی متفاوت باشد اما اگر به شکل صحیح اجرا شود می‌تواند منجر به توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و در نهایت دستیابی به توسعه پایدار شود (Mosedale, 2005; Bayeh, 2016).

نداشتن مشارکت جامعه

نداشتن مشارکت جامعه در برنامه‌های توانمندسازی زنان روستایی، از جمله چالش‌های اصلی است. مشارکت جامعه در برنامه‌های توانمندسازی زنان، نه تنها به افزایش اثربخشی این برنامه‌ها کمک می‌کند، بلکه باعث ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در جامعه می‌شود. همچنین بی‌توجهی به برنامه‌های ترویجی ویژه زنان و نگرش منفی نسبت به آموزش‌ها، باعث کاهش مشارکت جامعه در این برنامه‌ها شده است. به علاوه، کمبود انگیزه برای مشارکت جوامع محلی و فقدان فرهنگ مشارکت در فعالیتهای محیط‌زیستی، از دیگر موانع مشارکت جامعه است.

بوسراپ^۱ در سال ۱۹۷۰ در کتاب خود که یکی از کتاب‌های پیشگام حوزه مطالعات زنان و توسعه بود، بر لزوم سیاست‌گذاری برای تقویت مشارکت زنان در توسعه تأکید کرد. سپس اولین کنفرانس جهانی زنان در سال ۱۹۷۵ در مکزیکوسیتی سازمان‌دهی شد و موجب بسط گفتمان نقش‌آفرینی زنان در توسعه شد. استدلال بوسراپ مبنی بر اینکه نامرئی بودن سهم زنان در اقتصاد منجر به عدم تعادل در سیاست‌های توسعه می‌شود، منجر به حمایت قوی برای مشارکت‌های اقتصادی زنان شد که تا به امروز ادامه دارد. با این وجود رابطه ناعادلانه بین نظام‌های سرمایه‌داری جهانی و ارزش‌گذاری فعالیت‌های زنان لزوم بیش از پیش توانمندسازی زنان در بخش‌های رسمی و غیررسمی را نشان می‌دهد (Richardson, 2018).

در کنفرانس مکزیکوسیتی^۲ در سال ۱۹۷۵ مشارکت زنان بیشتر معطوف به بخش‌های غیررسمی و کار خانگی دیده شده بود. اما در دهه بعدی که بین کنفرانس کپنهاگ^۳ در سال ۱۹۸۵ و سومین کنفرانس سازمان ملل متحد در پکن^۴ در سال ۱۹۹۵ قرار گرفت، بینش جهانی نسبت به جایگاه زنان در تحقق توسعه همه‌جانبه تعالی یافت. محققان شروع به معطوف کردن توجه به نابرابری‌های جنسیتی و تأثیر آن بر پویایی قدرت کردند و در ادامه تحقیقات حمایت شده توسط برنامه بنیاد راکفلر در مورد وضعیت زنان منجر به سرمایه‌گذاری بیشتر در ارائه و مطالعه شاخص‌های قابل مقایسه بین‌المللی وضعیت زنان شد که در سال‌های بعد هسته اصلی سوالات مربوط به جنسیت را تشکیل دادند (Kishor & Subaiya, 2005).

1-Boserup
2- Mexico City Conference in 1975

3- Copenhagen Conference in 1985
4- The Third United Nations Conference in Beijing in 1995

چالش‌ها و موانع اقتصادی

چالش‌های اقتصادی مانند کمبود بودجه برای تأمین منابع مالی لازم جهت توانمندسازی زنان روستایی، از جمله موانع اصلی توسعه پایدار روستایی از طریق توانمندسازی زنان است. همچنین، کمبود حمایت مالی از سازمان‌های دولتی و غیردولتی حامی زنان، به تشدید این چالش دامن زده است.

چوتا (Chuta, 2017) معتقد است که منابع و چالش‌ها و موانع اقتصادی، بر قدرت چانه‌زنی زنان تأثیر زیادی دارد. همچنین او تأکید دارد از آن جا که زنان به عنوان افراد وابسته تعریف می‌شوند، طیفی از رفتارهای نامناسب و چالش‌ها و موانع اقتصادی به آنان «روا» تلقی می‌شود. در این وضعیت زنان باید به معنای واقعی با «هنجارها»^۱ و «کلیشه‌های اجتماعی»^۲ چانه بزنند.

بررسی ادبیات نشان می‌دهد زنان بیوه و جدانشده درگیر انواع چالش‌ها و موانع اقتصادی با همسران سابق، خویشاوندان، والدین و فرزندان‌شان هستند و این روابط بر توانایی آن‌ها در دسترسی به منابع، ابراز عاملیت فردی و امکانات آن‌ها بر توانمندشدن تأثیر زیادی دارد. بنابراین، زنان سرپرست خانوار با مجموعه‌ای از مشکلات اقتصادی مواجه‌اند (Badstue, Petesch, Farnworth, Roeven, & Hailemariam, 2020). علاوه بر آن با تکیه بر نظر چوتا (۲۰۱۷) هنجارهای فرهنگی و معادلات اجتماعی را نیز باید به این مشکلات افزود.

مطالعات نشان می‌دهد، تقویت حقوق و وضعیت اقتصادی زنان در توانمندسازی آنان اثر قابل توجهی دارد، به عنوان مثال حدود ۴۰ درصد از نیروی کار روستاها را زنان تشکیل می‌دهند و در نیمی از تولید غذای جهان سهم هستند، اما با موانع بیشتری نسبت به مردان برای دستیابی به منابعی مانند زمین، اعتبار و نهاده‌ها و خدمات کشاورزی مواجه هستند. همچنین تغییر شرایط محیطی مانند تغییرات آب و هوایی، بلایای طبیعی و غیره که منجر به تخریب محیط‌زیست می‌شود، نابرابری‌ها را تشدید می‌کند (Md, Gomes, Dias & Cerdà, 2022).

محدودیت‌های قانونی

محدودیت‌های قانونی مانند فرآیند پیچیده اخذ مجوز برای برنامه‌های توانمندسازی زنان روستایی، از جمله موانع اصلی است. فرآیند پیچیده اخذ مجوز برای برنامه‌های توانمندسازی زنان، باعث کاهش مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی می‌شود. قوانین محدودکننده مشارکت زنان در فرآیندهای برنامه‌ریزی توسعه روستایی و عدم اجرای کامل قوانین حمایت‌کننده از زنان، از دیگر محدودیت‌های قانونی است که زنان روستایی با آن مواجه هستند. بنابراین ساده‌سازی فرآیندهای قانونی و افزایش نظارت بر اجرای قوانین حمایت‌کننده از زنان، می‌تواند به توانمندسازی آن‌ها کمک کند.

حمایت رسمی قانونی از برابری جنسیتی در سراسر جهان در دهه‌های گذشته به شدت افزایش یافته و همچنان توانمندسازی زنان روستایی از ابراولویت‌های نظام برنامه‌ریزی در تمام مقیاس‌های محلی تا بین‌المللی است. علی‌رغم تحقیقات گسترده در مورد نابرابری‌های مبتنی بر جنسیت در شاخص‌های قابل اندازه‌گیری مانند پیشرفت تحصیلی، نرخ اشتغال و وضعیت سلامت، تمرکز بر این معیارهای عینی در بحث‌ها بعضاً باعث کمرنگ شدن اهمیت این نشانگرها، برای خود زنان می‌شود. در طول دو دهه گذشته، لزوم توجه به محدودیت‌های قانونی توانمندسازی زنان در گفتمان توسعه بین‌المللی آمیخته و ترویج شده است. حتی امروزه این آرمان به عنوان یکی از تعهدات برجسته جهانی در هدف پنجم توسعه پایدار (SDG-5)، که به دنبال دستیابی به برابری جنسیتی است، انعکاس یافته است (Desai, Chen, Reddy & McLaughlin, 2022).

محدودیت‌های اجتماعی-فرهنگی

توجه ناکافی به ابعاد اجتماعی و فرهنگی در برنامه‌های توانمندسازی زنان روستایی، از جمله موانع اصلی است. عدم تطبیق محتوای آموزشی با بافت و بستر محلی، باعث کاهش اثربخشی برنامه‌های توانمندسازی زنان روستایی می‌شود. کمبود منابع جدید برای ظرفیت‌آفرینی اجتماعی-فرهنگی، از دیگر محدودیت‌های اجتماعی-فرهنگی است که زنان روستایی با آن مواجه هستند. بنابراین توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی زنان روستایی در برنامه‌های توسعه، می‌تواند به افزایش مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی کمک کند.

پلم‌وود^۱ در سال ۱۹۹۲ با تاکید بر محدودیت‌های اجتماعی-فرهنگی توانمندسازی زنان روستایی برای حفاظت از محیط‌زیست و تسهیل روند توسعه پایدار تاکید کرد طبیعت به دلیل ویژگی‌های مشترکش با زنان مانند قدرت باروری و پدیدآوری مبحثی فمینیستی محسوب می‌شود و زنان بواسطه چنین ویژگی‌هایی، نسبت به مردان شناخت و تجربیات کامل‌تری از طبیعت دارند. در بین زنان نیز آن دسته که برای تامین نیازهای خود و بدست آوردن امکانات حداقلی در رنج و تلاش بیشتری هستند مانند زنان روستایی، درک عمیق‌تری در رابطه با طبیعت نسبت به زنان شهرنشین و طبقه متوسط دارند، درکی که اکوفمینیست‌ها آن را ماحصل وابستگی می‌دانند. در کشورهای در حال توسعه، به‌ویژه در روستاها، زنان با توجه به نقش‌آفرینی قابل توجه‌شان در فراهم آوردن مایحتاج زندگی وابستگی بیشتری به منابع طبیعی و محیط‌زیست دارند و از تخریب آن آسیب بیشتری می‌بینند به‌طور مثال زنانی که به‌جهت تامین علوفه برای دام، سوخت، داروهای گیاهی، غذا و غیره وابسته به پوشش گیاهی منطقه هستند، بعد از تخریب درختان و پوشش گیاهی باید مسافت بیشتری را بپیمایند و علاوه بر تحت فشار بودن خودشان، تهدیدهایی متوجه فرزندانشان، خانه و هرآنچه که تحت مدیریت و مراقبت زنان است، خواهد بود.

به طور کلی تحقیقات نشان داده رفع محدودیت‌های اجتماعی-فرهنگی از مسیر توانمندسازی زنان روستایی می‌تواند موجب قدرت‌بخشی و توانمندسازی زنان شود. چراکه زنان روستایی در هر مکان و هر قشری که باشند می‌توانند با مفهوم اکوفمینیسم هم‌ذات‌پنداری و همراهی کنند. همچنین اکوفمینیسم از تاثیرگذاری و قدرت بیشتری نسبت به فمینیسم برخوردار است چراکه دو تفکر انتقادی قوی با هم، هم‌افزایی پیدا کرده‌اند. این دیدگاه برآمده از توجه به ساختار و سیستم‌های تبعیض‌آمیز سیاسی، اقتصادی و اجتماعی عصر حاضر که در آن‌ها زنان مورد اجحاف قرار می‌گیرند و مورد نگاه قرار دادن سلطه‌ی شدید دنیای مردسالار صنعتی بر طبیعت و بهره‌کشی از آن پدید آمده است (Enayat & Fathzadeh, 2009).

محدودیت‌های جنسیت‌بنیان برای کارآفرینی

محدودیت‌های جنسیت‌بنیان مانند موانع اداری و بوروکراسی در راه‌اندازی کسب‌وکارهای زنان روستایی، از جمله چالش‌های اصلی است. موانع اداری و بوروکراسی، باعث کاهش انگیزه زنان روستایی برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک می‌شود. ضعف سیستم‌های نظارتی برای محدودیت‌زدایی از موانع جنسیت‌بنیان و کمبود بودجه برای آموزش مدیران زن، از دیگر موانع کارآفرینی زنان روستایی است. بنابراین ایجاد ساختارهای تشویقی برای بهبود کسب‌وکارهای زنان روستایی، می‌تواند به افزایش مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های اقتصادی کمک کند.

راهکارهای توانمندسازی زنان روستایی

با وجود تمام تبعیض‌ها و محدودیت‌ها مانند دسترسی نابرابر به تغذیه، آموزش و مراقبت‌های بهداشتی، فرصت محدود برای کسب درآمد، کنترل کم بر منابع و حقوق قانونی مؤثر محدود، در عین حال زنان در برابر نابرابری‌های جنسیتی منفعل نیستند. به عنوان

مثال تحقیقات در زیمبابوه، چانه‌زنی و استراتژی بسیار پیچیده و ظریف توسط زنان در خانواده‌ها برای افزایش سهم مشارکتی‌شان را نشان می‌دهد (Manda & Mvumi, 2010). چنین مشاهداتی این واقعیت را برجسته می‌کند که زنان می‌توانند با قدرت نرم^۱ خود تبعیض‌های جنسیتی را از بسیاری جهات دور بزنند و در مسیر خود به سمت توانمندسازی، «مسیرهای پنهان» را طی کنند (O'Brien et al., 2016).

پررنگ‌سازی نقش زنان در فرآیند توسعه پایدار روستایی

پررنگ‌سازی نقش زنان در پروژه‌های محیط‌زیستی، اقتصادی و اجتماعی، از جمله راهکارهای مؤثر در راستای توسعه پایدار است. مشارکت زنان در پروژه‌های محیط‌زیستی، نه تنها به کاهش هزینه‌های حفاظتی کمک می‌کند، بلکه باعث افزایش آگاهی محیط‌زیستی در جامعه می‌شود. آموزش زنان و دختران برای رهبری پروژه‌های حفاظت محیط‌زیست و ارائه اطلاعات دست اول در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی، می‌تواند به توانمندسازی آن‌ها کمک کند. همچنین، اولویت‌دهی به زنان جهت کسب پست‌های مدیریتی و تقویت مشارکت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های محلی، از دیگر راهکارهای مؤثر است. بنابراین افزایش مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های محلی، می‌تواند به بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آن‌ها کمک کند (Akbari, 2012).

افزایش دسترسی به زیست بوم خلاقیت، نوآوری و تکنولوژی‌های نوین

ارائه آموزش‌های آنلاین و مجازی به زنان و دختران روستایی، از جمله راهکارهای مؤثر در راستای افزایش دسترسی به زیست بوم خلاقیت، نوآوری و تکنولوژی‌های نوین است. آموزش‌های آنلاین، نه تنها دسترسی زنان روستایی به منابع آموزشی را افزایش می‌دهد، بلکه باعث کاهش هزینه‌های آموزشی می‌شود. بهبود دسترسی به اینترنت پرسرعت و کامپیوتر و ارتقا مهارت زنان در استفاده از ابزارهای آنلاین، می‌تواند به توانمندسازی آن‌ها کمک کند. همچنین، توسعه زیرساخت‌های فناوری در مدارس دخترانه روستایی و رفع محدودیت‌های اداری، از دیگر راهکارهای مؤثر است. بنابراین توسعه زیرساخت‌های فناوری در مناطق روستایی، می‌تواند به افزایش دسترسی زنان به منابع آموزشی و اقتصادی کمک کند (Abbasi, Fallah & Akbari Kajani, 2023).

برخورد همگن با مسائل زنان

برخورد همگن با مسائل زنان در سطوح محلی تا ملی، از جمله راهکارهای مؤثر در راستای تحقق پایداری است. افزایش بودجه و هماهنگ‌سازی برنامه‌های آموزش و توانمندسازی زنان روستایی، می‌تواند به بهبود وضعیت آن‌ها کمک کند. همچنین، تدوین یک برنامه ملی هماهنگ برای آموزش محیط‌زیستی به زنان روستایی، از دیگر راهکارهای مؤثر است. بنابراین هماهنگی بین مناطق و استان‌ها برای اجرای برنامه‌های حفاظتی با رهبری زنان روستایی، می‌تواند به افزایش اثربخشی این برنامه‌ها کمک کند. یکی از مسائلی که شاید به اندازه کافی بررسی و یا تجزیه و تحلیل نشده است، سن زنان در هنگام ازدواج و تأثیر آن بر ظرفیت تصمیم‌گیری فعلی و آتی آن‌ها است. تعداد زیادی از زنان در دوران کودکی یا نوجوانی، علی‌رغم منع قانونی، در کشورهای در حال توسعه ازدواج می‌کنند و این مسئله زمینه را جهت بروز سلطه‌ی مردانه در خانواده‌ی آن‌ها بیش از سایر هم‌تایان فراهم می‌آورد (John, Edmeades, Murithi & Barre, 2019). چوتا (Chuta, 2017) اشاره می‌کند برخی دختران جوان به سبب شرایط خاص اجتماعی یا خانوادگی مجبور می‌شوند قبل از دستیابی به سطح بالای تحصیلات و استقلال اقتصادی، همسر و مادر شوند که این آسیب‌هایی را در پی دارد. به عنوان مثال او استدلال می‌کند که ازدواج زود هنگام به طور مستقیم و معناداری به کاهش قدرت چانه‌زنی شخصی آن‌ها منتج می‌شود.

راهکارهای سیاستی برای توانمندسازی زنان

ارائه الگوها و نمونه‌های موفق برای توانمندسازی زنان روستایی، از جمله راهکارهای مؤثر است. برجسته‌سازی نمونه‌های عملی و موفق نقش‌آفرینی زنان در توسعه روستایی، می‌تواند به الگوسازی مناسب کمک کند. همچنین، ایجاد سیستم‌های حمایتی برای زنان موفق دارای محدودیت‌های جسمی، از دیگر راهکارهای مؤثر است. بنابراین ارائه الگوهای موفق به زنان روستایی، می‌تواند به افزایش انگیزه و مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی کمک کند (Zafari-Nasab, Golzari, Noorian & Razavi, 2022).

سازمان حقوق بین‌الملل توسعه^۱ در سال ۲۰۱۳ در سطحی کلان، رویکردی قانونی را نسبت به توانمندسازی ارائه داده است که طی آن طراحی راهبردهای حقوقی بستر محور را در خصوص دستیابی به عدالت جنسیتی، به‌واسطه توانمندسازی حقوقی زنان اثربخش معرفی می‌کند. در این راستا رابطه زمینه رسمی و غیررسمی را بررسی کرده‌اند و موفقیت این راهبرد توانمندسازی را در گرو تکمیل آن با تلاش جهت شناسایی موانع و قوانین تبعیض‌آمیز موجود در سیستم رسمی می‌یابد. این طرح رویکردی چند رشته‌ای برای دسترسی زنان به عدالت اتخاذ می‌کند و پتانسیل مشارکت با ارائه‌دهندگان خدمات غیر حقوقی، به‌ویژه آن‌هایی که در زمینه توانمندسازی اقتصادی زنان و تولید درآمد، حفاظت از خشونت و امنیت غذایی کار می‌کنند، را بررسی می‌کند. از نظر آن‌ها بهترین شیوه‌ها شامل همکاری ارائه‌دهندگان کمک حقوقی با ارائه‌دهندگان خدمات غیر حقوقی است، مانند ترکیب با مشاوره خشونت خانگی در پناهگاه‌های زنان، یا ارائه کمک‌های حقوقی همراه با خدمات موجود که اغلب زنان به آن دسترسی دارند، مانند خدمات مامایی یا طرح‌های اعتبار خرد (Jahad-e-Daneshgahi Women's Think Tank, 2024).

الگوسازی و ارائه الگوهای مناسب

اصطلاح اکوفمینیسم توسط فمینیست فرانسوی فرانسوا دئوبون^۲ در سال ۱۹۷۴ برای نشان دادن پتانسیل زنان برای برانگیختن یک انقلاب محیط‌زیستی که مستلزم روابط جدید بین زنان و مردان و بین مردم و طبیعت به نام تضمین بقای انسان است، ابداع شد (Merchant, 1981). این مفهوم‌پردازی نشان از پتانسیل تبدیل شدن به الگوهای تحول دارد.

منطق اکوفمینیسم همچنین استدلال می‌کند نبرد برای بقای بوم‌شناختی ذاتاً با مبارزات برای آزادی زنان و سایر اشکال عدالت اجتماعی در هم تنیده است. اکثر نظریه‌پردازان اکوفمینیستی بر سه محور اتفاق نظر دارند: ۱. تعامل نزدیک زنان با طبیعت ۲. ارتباط میان تحت سلطه بودن زن و طبیعت ۳. ایفای نقش زنان در حل مسائل بوم‌شناختی. ماحصل پیوند نگرش‌های فمینیستی و مفاهیم بوم‌شناختی ایجاد واقعیتی بسیط‌تر از جنبش‌های زنانه با درون‌مایه جنسیتی صرف است. این واقعیت با نگاهی کلی‌تر رابطه انسان را فارغ از جنسیت با طبیعت بررسی می‌کند. همچنین به واری‌های نقش مرد و زن در طبیعت و اقدام‌های مردسالارانه‌ی منتج به استضعاف و استعمار زنان و طبیعت می‌پردازد که بر الگوسازی و ارائه الگوهای مناسب برای زنان در مسیر خودشکوفایی و تاثیرگذاری اجتماعی دارد (Boroumand & Tabatabaei Yazdi, 2019).

اکوفمینیسم نه تنها مبتنی بر شناخت ارتباطات بین استثمار طبیعت و ستم بر زنان در جوامع مردسالار است، بلکه بر پیوند بین این دو شکل از سلطه با هم و با استثمار طبقاتی، نژادپرستی، استعمار و استعمار نو نیز تأکید دارد. ارتباط متعارف زنان با جهان طبیعی، که ارتباطی تاریخی و کهن به شمار می‌رود، توسط اکوفمینیست‌ها، تمجید می‌شود. به قول کاترینا ساندیلندز^۳، کسانی که آنچه او به طور جزئی «محیط‌زیست‌گرایی مادرانه»^۴ می‌نامد ترویج می‌کنند، زنان را - به‌عنوان حاملان کودکان و نگهبانان قداست خانوادگی در کنار نگهبانان زمین و حافظان محیط‌زیست می‌ستایند. آن‌ها معتقدند این زنان هستند که جامعه را «سبز» می‌کنند و محیط را بهبود می‌بخشند (Buell, Heise & Thornber, 2011).

1- International Development Law Organization
2- Françoise d'Eaubonne

3- Catriona Sandilands
4- Motherhood environmentalism

اثرات و فواید توانمندسازی زنان روستایی

تثبیت مالکیت، قدرت و زمینه‌های نقش‌آفرینی زنان

رسوم و باورهای غلط از دیرباز موجب محدودیت، کم‌رنگ شدن و به حاشیه رانده شدن زنان شده است. در دهه‌های اخیر با پیشرفت شهرنشینی و مدرنیته توجه بیشتری به جایگاه زن و نقش‌آفرینی آن شده است اما همچنان ظرفیت‌ها و مشارکت زنان روستایی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه مغفول واقع شده است. این در حالی است که زنان روستایی بواسطه مدیریت خانه و خانواده، مشارکت در کارهای کشاورزی، دام‌پروری، باغداری، صنایع دستی، تامین‌مایحتاج اولیه خانه و پرورش فرزندان نقش بسیار حیاتی و پررنگی را برعهده دارند. یکی از اثرات و فواید توانمندسازی زنان روستایی تثبیت مالکیت، قدرت و زمینه‌های نقش‌آفرینی آنان است. لذا سوانح طبیعی، محدودیت‌های روستا، تنگناهای جنسیت‌بنیان و سایر عواملی که در تمام سالیان باعث سرکوب زنان روستایی و عدم بهره‌مندی آنان از حقوقی نظیر تحصیل، مالکیت، استقلال اقتصادی و اجتماعی و غیره شده است با تثبیت مالکیت، قدرت و زمینه‌های نقش‌آفرینی زنان زمینه تقویت و بالندگی آن‌ها را فراهم آورد.

حفاظت پایدار محیط‌زیست با نقش‌آفرینی زنان

زنان به‌واسطه‌ی ویژگی پدیدآوری‌شان، نزدیکی و همذات‌پنداری ملموسی با طبیعت دارند که هم‌افزایی این موضوع با آموزش دیدن آنان، می‌تواند تبدیل به فرصتی برای توسعه حفاظت پایدار محیط‌زیست شود (Lahijanjan & Vaskoui, 2016). طبق مطالعات حدود ۳۰ درصد از جمعیت کشور را روستائیان و نیمی از این جمعیت را زنان تشکیل می‌دهند (Tarasi, Karimzadeh & Aghayari-Heer, 2019). حراست و حفاظت از محیط‌زیست اگرچه در حوزه مسئولیت‌های دولت واقع شده اما طبق اصل ۵۰ قانون اساسی، وظیفه مردم نیز محسوب می‌شود و بدون آگاهی و وقوف امکان‌پذیر نخواهد بود. روستائیان با توجه به وابستگی و نزدیکی بیشتر به محیط‌زیست، اثرگذاری بیشتری در این حوزه خواهند داشت و با توجه به مطالعات انجام شده، آنان توجه و علاقه‌ی ویژه‌ای به تعامل و حفاظت آگاهانه از محیط‌زیست از طریق شرکت در کلاس‌های آموزشی، عضویت در انجمن‌های محیط‌زیستی و مشارکت در فعالیت‌های این حوزه نشان دادند (Riahi, Javan & Dehghani, 2016). بنابراین دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت محیط‌زیست با نقش‌آفرینی زنان روستایی بسیار آرمان دستیافتنی‌تر است.

رشد پایدار اقتصادی و توسعه اجتماعی با نقش‌آفرینی زنان

اغلب کشورها از توانمندسازی زنان به‌عنوان راه حلی طلایی و سرمایه‌گذاری برای دستیابی به توسعه پایدار جوامع خود یاد می‌کنند و یکی از راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، توجه به موضوع حفاظت از محیط‌زیست است. دافلو^۱ در سال ۲۰۱۲ ارتباط میان توانمندسازی زنان و توسعه را یک رابطه دوسویه می‌داند، بدین صورت که توانمندسازی زنان منجر به توسعه می‌شود و توسعه بستر توانمندسازی زنان را فراهم می‌کند. همچنین از طریق تامین مالی خرد که نوعی وام کم بهره است، می‌توان زنان را قادر به راه اندازی دامداری، باغداری، خیاطی یا هر تجارت خانگی و مستقل دیگری کرد. این راه حلی است که می‌تواند نابرابری‌های اقتصادی بین زن و مرد را کاهش دهد و استقلال اقتصادی زنان را افزایش دهد. امور مالی در حفظ رشد اقتصادی و کاهش فقر نقش مهمی ایفا می‌کند. وام‌های خرد زنان را قادر می‌سازد تا خود را آموزش دهند و درآمد خود را به دست آورند که این امر به توانمندسازی آن‌ها کمک می‌کند (Akter, Naeem & Didar, 2021).

نتیجه‌گیری

از میان شرایطی که برای زنان روستایی وجود دارد، می‌توان از برخی از آن‌ها به‌عنوان زمینه‌ی ایجاد توسعه، پایداری و بهبود شرایط زنان بهره برد. به‌عنوان مثال از توجه به سرشت زاینده و مولد زنان و قرینگی این ویژگی با طبیعت می‌توان به تعامل با طبیعت و درک قوی زنان از آن رسید. هم‌افزایی این ویژگی با استعمار زنان و طبیعت توسط مردان، باعث ایجاد انگیزه زنان در جهت کارآمدی و بهبود شرایط خود و طبیعت می‌شود. از این رو می‌توان در پروژه‌های توسعه و حفاظت از طبیعت به نقش‌آفرینی موثر زنان باور داشت. نکته قابل توجه برای دستیابی به این مهم، آماده‌سازی زنان از طریق آموزش محیط‌زیست و توانمندسازی آنان است. در نتایج پروژه‌های مشارکت، استفاده از جوامع به حاشیه رانده شده مانند زنان روستایی، سطح بالایی از تعهد، اشتیاق، مسئولیت‌پذیری و در نهایت ایجاد منفعت برای جامعه به چشم می‌خورد. این مشارکت فعال و پویا در پی بدست آوردن استقلال فردی، اقتصادی و اجتماعی زنان رقم می‌خورد که برآمده از آموزش دیدن و مهارت‌افزایی آنان است. در واقع زنان پس از بدست آوردن امنیت و استقلال مالی به سطحی از اعتماد به نفس، باورمندی و توانایی می‌رسند که به دنبال آن نقش‌آفرینی و مشارکت فعال در جامعه را رقم می‌زنند. آموزش می‌تواند به دیدگاه، نظریات، اولویت‌ها و به‌کارستن تجربیات زنان روستایی جهت و هدف ببخشد و آنان را در مسیر حفاظت پایدار محیط‌زیست قرار دهد. در این راه عوامل متعددی برای تسهیل دستیابی به این هدف وجود دارد که به ذکر چند مورد از آنان پرداخته می‌شود:

۱. ایجاد عدالت و شکستن کلیشه‌های جنسیتی جهت دستیابی به امکانات و استقلال اجتماعی
 ۲. فراهم آوردن زمینه‌ی تحصیل، آموزش و مهارت‌اندوزی
 ۳. ایجاد اشتغال و بسترهای درآمدزایی جهت دستیابی به استقلال اقتصادی
 ۴. به رسمیت شناختن نقش زنان در فرآیندهای تولیدی و پرداخت حقوق مسلم آن‌ها
 ۵. مشارکت دادن و درنظر گرفتن حق رای و نظر زنان در فرآیندهای تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری
- به طور کلی از پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت توسعه پایدار و حفاظت اثربخش محیط‌زیست می‌تواند از مشارکت فعال و پررنگ زنان روستایی تأثیرات مثبت و قابل توجهی بپذیرد. مشارکت موردنظر ماحصل فرآیند توانمندسازی و مهارت‌افزایی زنان است. آموزش محیط‌زیست علاوه بر افزایش توانمندی‌های زنان، می‌تواند نقش مهمی در ایجاد رویکرد اصولی در آنان و هدایت ظرفیت‌های جدید در راه دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت اثربخش محیط‌زیست ایفا کند. همچنین حفاظت پایدار در کنار توسعه، موجب توجه بیشتر و ایجاد زمینه‌های بهتر برای پرداختن به موضوع محیط‌زیست و راه‌های ترویج و آموزش آن شود. در واقع چهار عامل آموزش، توانمندسازی، مشارکت و حفاظت به صورت زنجیره‌ای در یک چرخه قرار می‌گیرند، بر هم اثر می‌گذارند و از هم اثر می‌پذیرند.

References

- Abbasi, R., Fallah, M. R., & Akbari Kajani, A. (2023). Identifying the Antecedents of Value Creation of Basij Sazandegi Organization in the Development of Home. *Endowment and Charity Studies*, 1(2), 265-288. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/ecs.2023.138413.1059>
- Aghdasi, A. N., & Zeinal Fam, A. (2012). A study of the effective social and environmental factors on female high-school students' drop-out in Miandoab Township in 2010-2011. *Education and Evaluation (Educational Sciences)*, 5(17), 113-130. [In Persian] <https://sanad.iau.ir/Journal/jinev/Article/972733>
- Akbari, H. (2012). The Role of Women in Sustainable Development of the Environment. *Women in Development and Politics*, 10(4), 27-56. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jwdp.2013.30574>

- Akter, M. F., Naeem, A., & Didar, A. H. (2021). Relating women's empowerment to microfinance in a small village in Bangladesh by using statistical methodology. *South Asian Journal of Social Studies and Economics*, 9(4), 19-27. <https://doi.org/10.9734/sajsse/2021/v9i430248>
- Alemayehu, M., & Meskele, M. (2017). Health care decision making autonomy of women from rural districts of Southern Ethiopia: a community based cross-sectional study. *International Journal of Women's Health*, 213-221. <https://doi.org/10.2147/ijwh.s131139>
- Azimi, N., Alibeigi, A., & Papzan, A., (2023). Assessing rural women's empowerment in Kermanshah Township. *Human Geography Research*, 55 (2), 119-134. [In Persian] [10.22059/JHGR.2022.326304.1008332](https://doi.org/10.22059/JHGR.2022.326304.1008332)
- Badstue, L., Petesch, P., Farnworth, C. R., Roeven, L., & Hailemariam, M. (2020). Women farmers and agricultural innovation: Marital status and normative expectations in rural Ethiopia. *Sustainability*, 12(23), 9847. <https://doi.org/10.3390/su12239847>
- Bayeh, E. (2016). The role of empowering women and achieving gender equality to the sustainable development of Ethiopia. *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences*, 2(1), 37-42. <https://doi.org/10.1016/j.psr.b.2016.09.013>
- Boroumand, A. A., & Tabatabaei Yazdi, F. (2019). The place of women in the development of sustainable ecotourism, Paper presented at the Proceedings of the National Conference of Women and Rural Tourism Development. 357-350. [In Persian] <https://civilica.com/doc/979033/>
- Botkin, D., & Keller, E. (2015). *Environmental Science Earth As living planet*. In A., Vahabzadeh (eds.), Mashhad: Mashhad Jahad-e-Daneshgahi Publications. [In Persian] <https://www.jdmppress.com/books/67->
- Buell, L., Heise, U. K., & Thornber, K. (2011). Literature and environment. *Annual Review of Environment and Resources*, 36, 417-440. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-111109-144855>
- Chuta, N. (2017). Young women's household bargaining power in marriage and parenthood in Ethiopia. *Young Lives*(Vol. 166). https://www.younglives-ethiopia.org/sites/default/files/syndicated/YL-WP166-Chuta%2520%25282%2529_0.pdf
- Desai, S., Chen, F., Reddy, S., & McLaughlin, A. (2022). Measuring Women's Empowerment in the Global South. *Annual Review of Sociology*, 48, 507-527. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-030420-015018>
- Enayat, H., & Fathzadeh, H. (2009). A theoretical approach to the concept of ecofeminism. *Sociological Studies*, 5(2), 45-63. [In Persian]
- Fakuhi, N. (2005). Positive Discrimination as a Mechanism against Deprivation. *Women in Development and Politics*, 3(3), 115-141. [In Persian] https://jwdp.ut.ac.ir/article_19201.html
- Ghasemi, M., Badsar, M., & Falahati, L. (2022). Investigating the Role of Psychological Variables on the Rural Women's Empowerment in Environmental Conservation. *Environmental Research*, 13(26), 335-354. [In Persian] <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20089597.1401.13.26.19.2>
- Ghosh, A., & Ghosh, A. (2024). Empowering Rural Women in India: Self-help groups as catalysts for development. *Futuristic Trends in Social Sciences*, 3, 1-16. <https://doi.org/10.58532/v3baso27p1ch1>
- Isangula, K. G. (2012). Improving Women and Family's Health through Integrated Microfinance, Health Education and Promotion in Rural Areas. *Journal of Sustainable Development*, 5(5), 76. <https://doi.org/10.5539/JSD.V5N5P76>

- Izadi, H., Khosravipour, B., & Savari Mombani, A. (2012). Explaining the factors affecting the increase in rural women's willingness to protect the environment (Case study: Hassanabad village, Khorramabad). *Journal of Geography and Environmental Hazards*, 11(2), 175-192. [In Persian] <https://doi.org/10.22067/geoe.2021.72699.1113>
- Jafari, A., Parvarinejad, Gh., & Khalilnejadi, S. (2013). The effects of technical and vocational education organization's skill trainings on the establishment of rural women's home businesses (case: Damghan city). *Spatial Economics and Rural Development*, 12(44), 45-62. [In Persian] <https://doi.org/20.1001.1.23222131.1402.12.44.2.2>
- Jahad-e-Daneshgahi Women's Think Tank. (2024). Examples of Women's Empowerment Projects in Iran and the World (Part One). Published in 12 May 1403, Jahad-e-Daneshgahi Al-Zahra Branch. [In Persian] Online access: <https://alzahra.acecr.ac.ir/fa/news/71233>
- Jejeebhoy, S. J., & Sathar, Z. A. (2001). Women's autonomy in India and Pakistan: the influence of religion and region. *Population and Development Review*, 27(4), 687-712. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2001.00687.x>
- John, N. A., Edmeades, J., Murithi, L., & Barre, I. (2019). Child marriage and relationship quality in Ethiopia. *Culture, Health & Sexuality*, 21(8), 853-866. <https://doi.org/10.1080/13691058.2018.1520919>
- Khorramdel, S., & Vali Elahi Bisheh, A. (2023). The Circle of Salvation: Empowering Rural Women - Protection and Restoration of Natural Areas - Sustainable Development. In *International Congress of Sustainable Natural Resources, Medicinal Plants and Knowledge-Based Production*. 36-46. [In Persian] <https://profdoc.um.ac.ir/paper-abstract-1093721.html>
- Kishor, S., & Subaiya, L. (2005). Household decision making as empowerment: A methodological view. In *presentation at the 2005 Meeting of the International Union for the Scientific Study of Population (IUSSP), Tours, France*, 152-188. https://www.demoscope.ru/weekly/knigi/tours_2005/papers/iussp2005s51452.pdf
- Lahijanani, A. A. M., & Vaskoui, N. (2016). Investigating the empowerment of rural women in environmental protection. *Environmental Science and Technology*, 18(4), 163-175. [In Persian]
- Lalianpour, N., Dosti, N., & Mohammadzadeh, A. (2011). The concept of empowerment and organizational commitment of employees, case study: an insurance company. *Insurance World News*, 14(163), 24-39. [In Persian]
- Manda, J., & Mvumi, B. M. (2010). Gender relations in household grain storage management and marketing: The case of Binga District, Zimbabwe. *Agriculture and Human Values*, 27(1), 85-103. <https://doi.org/10.1007/s10460-008-9171-8>
- Md, A., Gomes, C., Dias, J. M., & Cerdà, A. (2022). Exploring Gender and Climate Change Nexus, and Empowering Women in the South Western Coastal Region of Bangladesh for Adaptation and Mitigation. *Climate*, 10(11), 172. <https://doi.org/10.3390/cli10110172>
- Merchant, C. (1981). Earthcare: Women and the environment. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 23(5), 6-40. <https://doi.org/10.1080/00139157.2020.1750918>
- Miller, J. T. (2008). *Living in the Environment*. In M. Makhdoom (Eds.), Tehran: University of Tehran Printing and Publishing Institute. [In Persian]
- Mobashari Shiri, A., & Asghari Lafamjani, S. (2021). Analysis of the effects of handmade carpet production on the livelihood of rural households in Fasa County. *Spatial Planning*. 11(3), 25-43. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/sppl.2020.118794.1416>

- Mosedale, S. (2005). Assessing women's empowerment: towards a conceptual framework. *Journal of International Development*, 17(2), 243-257. <https://doi.org/10.1002/jid.1212>
- Mukamwezi, A., Ocan, J., & Akena Adyanga, F. (2024). The Role of Savings and Lending Groups in the Financial Inclusion of Rural Women Entrepreneurs: A Case Study of IMPABARUTA Cooperative in Kamonyi District, Rwanda. *East African Journal of Business and Economics*, 7(2), 416-430. <https://doi.org/10.37284/eajbe.7.2.2560>
- Mutumukuru-Maravanyika, T., Mills, D. J., Asare, C., & Asiedu, G. A. (2017). Enhancing women's participation in decision-making in artisanal fisheries in the Anlo Beach fishing community, Ghana. *Water Resources and Rural Development*, 10, 58-75. <https://doi.org/10.1016/j.wrr.2016.04.001>
- Ndiritu, S. W., Kassie, M., & Shiferaw, B. (2014). Are there systematic gender differences in the adoption of sustainable agricultural intensification practices? Evidence from Kenya. *Food Policy*, 49, 117-127. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2014.06.010>
- O'Brien, C., Gunaratna, N. S., Gebreselassie, K., Gitonga, Z. M., Tsegaye, M., & De Groote, H. (2016). Gender as a cross-cutting issue in food security: the NuME Project and quality protein maize in Ethiopia. *World Medical & Health Policy*, 8(3), 263-286. <http://dx.doi.org/10.1002/wmh3.198>
- Page, T. E. (2008). *"The problem of the land is the problem of the woman": A genealogy of ecofeminism at Grailville*. Harvard University. <http://www.jstor.org/stable/40211980>
- Parpart, J. L. (2008). Masculinity/ies, gender and violence in the struggle for Zimbabwe. In J. L. Parpart & M. Zalewski (Ed.). *Rethinking the Man Question: Sex, Gender and Violence in International Relations*. Zed Books.
- Quisumbing, A. R., & Pandolfelli, L. (2010). Promising approaches to address the needs of poor female farmers: Resources, constraints, and interventions. *World Development*, 38(4), 581-592. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.10.006>
- Raman, P. (2025). Economic Empowerment of Rural Women in Developing Countries: Hands on Training on Horticultural Produce. *Social Science Research Network*. 76-80. <https://doi.org/10.2139/ssrn.5074501>
- Ramezani Ghavamabadi, M. H. (2009). Participation and role of women in international environmental law. *Social-Psychological Studies of Women (Women's Studies)*, 7(3), 53-70. [In Persian] <https://sid.ir/paper/66023/fa>
- Riahi, V., Javan, F., & Dehghani, N. (2016). Analysis of villagers' views on environmental protection training in rural areas (case study: Rezvanshahr County). *Human and Environment*, 14(4), 67-78. [In Persian] <https://sanad.iau.ir/Journal/he/Article/848425>
- Richardson, R. A. (2018). Measuring women's empowerment: A critical review of current practices and recommendations for researchers. *Social Indicators Research*, 137(2), 539-557. <https://doi.org/10.1007/s11205-017-1622-4>
- Samadi Kouchaksaraei, B., Rezaei Toabeh, K., Gholamzadeh, P., Zohrabi, H., & Moradi, N. (2013). Evaluation of Suitable Decision-making Methods to Select the Best Method for Parishan. *Environmental Education and Sustainable Development*, 12(1), 1-17. [In Persian] <https://doi.org/10.30473/ee.2023.63378.2500>
- Seifi, A. (2019). The role of united nation development in women empowering. *Social Work Research*, 6(20), 193-233. [In Persian] <https://doi.org/10.22054/rjsw.2021.49197.370>

- Tanellari, E., Kostandini, G., Bonabana-Wabbi, J., & Murray, A. (2014). Gender impacts on adoption of new technologies: the case of improved groundnut varieties in Uganda. *African Journal of Agricultural and Resource Economics*, 9(311-2016-5619), 300-308. [10.22004/ag.econ.197017](https://doi.org/10.22004/ag.econ.197017)
- Tarasi, Z., Karimzadeh, H., & Aghayari-Heer, M. (2019). Capacity Building in Rural Areas to Empower Women Case Study: Zanjan County. *Geography and Development*, 18(58), 203-224. [In Persian] <https://sid.ir/paper/358463/fa>
- Zafari-Nasab, M., Golzari, Z., Noorian, M., & Razavi, H. (2022). Meta-Synthesis Factors Affecting the Empowerment of Rural Women. *Village and Development*, 24(4), 47-70. [In Persian] [10.30490/rvt.2021.351827.1274](https://doi.org/10.30490/rvt.2021.351827.1274)
- Zain-al-Abedin Amoghin, Y., & Ghorbaninezhad, R. (2022). Explaining the geopolitical developments in the relationship between humans and the environment (perspective-providing solutions). *Humans and Environment*, 20(3), 1-16. [In Persian] https://he.srbiau.ac.ir/article_16550.html